

**Historia De Vita, Moribus, Rebus Gestis, Studiis Ac
Denique morte Praedicatorum Lutheranorum, Doct.
Martini Lutheri, Philippi Melancthonis, Matthiae Flacii
Illyrici, Georgii Maioris, et Andreae ...**

Complectens ortum, progressum [et] incrementa, tum arcana plurima
hactenus non prodita, omnium penè huius temporis haeresum

... Vita ... Philippi Melancthonis. Matthiae Flacii Illyrici. Georgii Maioris, Et
Andreae Osiandri

Ulenberg, Kaspar

Coloniae Agrippinae, 1622

Capvt V.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65643](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65643)

ANNO 1527.&28 Igitur sectam mollium Lutheranorum, cuius fundamenta pridem iecerat in litteris ad Landgrauium scriptis, quemadmodum paulò suprà diximus, hoc scripto confirmauit.

Ibid. pag. 81 & 88.
Schola Wittenb. Ienā transfertur ob pestem.

Dum in uisitatione Melanchthon occupatur, V Vittenbergē scintillare cœpit pestilentie lues: quam ob causam schola V Vittenbergensis Ienam translata fuit; quæ Thuringiæ ciuitas est ad Salam fluuium amœnissimo loco sita: In qua postmodum Vniuersitas erecta fuit. Isthic Melanchthon hæsit vnà cum alijs ex Augusto vsque ad Martium anni sequentis 1528. quo tempore, cum sopitum esse malum intelligerent, vnà cum auditoribus in Saxoniam reuerterunt.

Anno 1528

CAPVT V.

- I. *Litteræ Oecolampadij ad Melanchthonem Spire in Comitibus commorantem, cum responso eiusdem.*
- II. *Pugna acris inter Lutheran. & Zuinglian.*
- III. *Decretum Spirense contra Protestantes fœdus cum Heluetijs inire cogitantes.*
- IV. *Colloqu. Marpurgense inter Lutheran. & Zuinglian. sine fructu.*
- V. *Melanchthon contra Sacramentarios dicta SS. Patrum publicat.*

I. **D**E certamine Eucharistico inter Lutherum & Zvinglium recrudescente diximus supra. Melanchthon autem, quamuis adhærescebat Lutherò, tamen noluit illi coniungere se, vel ferre suppetias contra Zvinglianus.

Zvinglianus.

Zvvinglium in acie dimicant. Imò vehemē- ANNO
ter doluit, quod eo res adducta esset, vt, cum 1528. & 29
Euangelicos se profiterentur vtriq̄ue, mutuo
fese scriptis publicis in omnium conspectu
tam fœdè lancinarent. Erat autem in agmi-
ne Sacramentariorum inter primos Ioannes
Oecolampadius, monachus excucullatus de
Brigittanorum Ordine; qui cum Melanch-
thone ab ætate prima cōiunctissimè semper
vixerat. Hic frequenter ad eum scripsit, vt
veterem amicum vel traheret in sententiam
suam, vel concordiā studium ipsi suaderet.

Eius ami-
cus OEco-
lampadius.

Agebantur Comitia Spiræ sub initium Anno 1529
anni 1529. ad quæ Ioannes Elector Saxonæ Comitia
Melanchthonem secum duxit, vt eius confi- Spiræ.
lio in negotio religionis vteretur. Quod *Peucerus*
cum OEcolampadius intelligeret, litteras *tract. hist. de*
ad ipsum dedit Basileæ scriptas pridie Ca- *Mel. per*
lend. Aprilis; quibus hætenus, ait, pristi- *Reut. pag. 13*
nam se necessitudinem conseruare littera- OEcolam-
rum officijs studuisse: Nunc verò in hac padij litte-
propinquitate, nisi pericula prohiberent, ræ ad Me-
& Ecclesiæ negotia, ipsum fuisse salutatu- lancti.
rum. Nec enim in terris quicquam ipsius
colloquio sibi gratius optatiusque euenire
posse; idque hanc potissimum ob causam, vt
de rebus Ecclesiæ cum ipso fideliter ageret,
si forsân hoc schisma per quosdam inuectum
è medio tolli possit. Interim, quia nihil hæ-
tenus ad frequentiores litteras responde-
rit, vereri se, ne paulò post ipsum amicitiā
iam renunciaffe intelligat: Quanquam id

face-

ANNO
1529.

facere non possit, nisi & Christo valedicat. Rogare se admodum, vt maledicorum effrenem licentiam inter Lutheranos remoretur. Non esse tantam inter vtrosque sententiarum discrepantiam, quin inueniri possit conciliandi ratio, si modo contentiones ponantur. Certè anathematismis, exsibilationibus, ac fulminationibus nihil profici.

Responsio
Melanchthonis.

Respondet ad hanc epistolam Melancthon, Se semper OEcolampadiū amasse plurimum, & singulari quadam pietate coluisse; neque dum mutasse animum. Interim iniuriam temporum, & dissensionem de Eucharistiâ, veterem officiorum consuetudinē impediuisse quidem; at benevolentiam suâ erga

Certamen
Eucharistici
cum fabulâ
appellat.

ipsum nequaquam labefactasse. Se spectatorem huius fabulæ magis hæctenus extitisse, quam actorem: Et causas habuisse graues, cur se non miscuerit tam odiofo certamini. Nullam interim vllius rei curam animum suum exercuisse magis, quam huius negotij: neque cogitasse modo, quid in vtramque partem dici possit, sed & veterum eâ de re sententias inquisiuisse; quandoquidē nolit alicuius noui dogmatis in Ecclesia, vel auctor exillere, vel defensor. Cæterùm cū omnia secum expenderit, quæ firmissima videantur in vtraque parte, non se posse, ait, Zvinglianorum sententiam amplecti; quod ipsius pace dictū velit. Nullam enim firmam inuenire rationem, quæ conscientia discendenti à proprietate verborum Christi satisfaciat. Cumque

Zvinglij
sententiam
reijcit.

pro-

proprietas verborum cum nullo fidei articulo pugnet, nullam satis magnam esse causam, cur ea deferatur. Rogare se, dicit, ut confideret, quãtam rem, quamque periculosam susceperit. Nimirum altercando veritatem amitti; quæ multò magis periclitetur in his tam violentis certaminibus. Satius esse, ut hac de re boni aliquot viri veniant in colloquium. Cogitet O Ecolampadius, homines ingeniosos & prudentes interdum labi posse. Et in negotijs spiritualibus imprimis periculosam esse ingenij fiduciam. Hæc Melancthon ex Comitijs, quæ Spiræ tum agebatur, indicta per Cæsare duas potissimum ob causas, scilicet, ut de bello Turcico propulsando deliberaretur, deq; componendo religionis dissidio, quod Lutherus eiusq; discipuli per Germaniam excitant.

Augebatur malū istud quotidianis prope modū incrementis, & populus miserandū in modum distrahebatur. Auctores verò dissidij, qui, relicta maiorū fide, seipso à sede Romanā diuulserāt, nō ab Ecclesiā modo, sed & inter se mutuo turpiter dissidebāt. Alij enim Lutherū sequebantur, primū turbarū autorē; alij Zvingliū: Ex quibus vtriusq; tertia quedā nata est fanaticorū & Anabaptistarū turbulenta factio: Ut omnis Nouatorū exercit⁹ in tres turmas diuisus esset, quæ se mutuo nō min⁹, quā Ecclesiam odio capitali prosequerentur.

Feruebat autem sub hoc tempus cum primis inter Lutheranos & Zvinglianos

ANNŌ
1529.
Altercādo
veritas a-
mittitur.

Rationes
Comitiōrū
indictōrū.

Cam. fol. III

Tres Se-
ctariorū
turmae.

II.

ANNO
1529.
Pugna a-
cris inter
Luth. &
Zvvinglia-
nos.
Peucer. p. 12
Capita cō-
trouersa.

Vanus Lu-
theran.
metus.

Landgra-
uius Zvvin-
glio addi-
ctus.

acris pugna, vtrisque rerum suarum magno conatu satagentibus: quanquam Melancthon immiscere se noluit in illud certamen, vti diximus. Dissidebant verò de Eucharistia, de Baptismate, de peccato originis, aliisque de rebus. Et Lutherus quidem in confessione magnâ de Sacramento, quam anno superiore proximo diuulgarat, Zvvinglianos, latâ sententiâ, velut impios, blasphemos in Deum, fanaticos, hæreticos, freneticos, à dæmonibus exagitatos diris deuouerat & condemnarat. Quod cū Catholici non ignorarent, hoc imprimis egerunt in Comitijs Spirenlibus, vt Saxo, Landgrauius, cæteri; Lutherani Principes, Lutheri iudicium secuti, sese disiungerent ab hominibus tam impijs, eosque velut Ecclesiæ perduelles & hæreticos condemnarent: Quod ab illis impetrari non potuit, metuentibus nimirum, ne si publicâ professione Zvvinglianos hostiū loco mouerent, ea res Euangelio nouo, quod vtrique profitebantur, infamiæ notam aspergeret; & alij ab aliorum societate diuulsi facilius in ordinem redigerentur.

Obstabat imprimis magno zelo Landgrauius, qui Zvvinglianis admodum fauebat: Ideoque hoc laborabat totis viribus, vt diffidium inter vtrosque, vel sublata, vel ad tempus seposita sententiarum discrepantiâ sopiretur. Cupuisset & Melancthon hoc ipsum fieri, verum difficultates videbat in isto negotio propemodum insuperabiles.

Nam

Nam vt discederent à sententia Lutherani ANNO
 vel Zvvingliani sperare non poterat : vt au- 1529.
 tem solida fieret coniunctio , vtrisque mor-
 dicus opinionem suam tenentibus , frustra
 videbat expectari. Ne tamen damnarentur
 Zvvingliani, tum quidem à Landgrauio per-
 suasus, impediuit; quod eos nondum auditos
 esse diceret, nec causam legitimo iudicio dis-
 cussam. Interim ferre non potuit, vt cū Lu-
 theranis quodam societatis nexu coniunge-
 rentur. Hæsit itaque perplexus admodum &
 anxius , velut inter saxum & sacrum quod
 aiunt, eosque nec pro socijs haberi voluit,
 nec in hostium numero censer. Landgravius
 verò , vt erat iuuenis vehementis ingenij, &
 totus ardebat rapido quodã nouitiæ religio-
 nis affectu, tentandū putauit, an possent vtri-
 que sententijs inter se collatis in eosdē can-
 cellos redigi. Itaq; solutis Comitijs, hoc eo-
 dem anno, sub Autumnum ductores vtriusq;
 partis præcipuos Marpurgum euocauit; qua
 de re paulò infra dicemus.

Interim decretum fuit in Comitijs, vt qui
 per Germaniam in religione nihil hæcenus
 mutarint, deinceps quoq; nihil innouent vs-
 que ad Concilii tempus: Qui verò doctrinæ,
 rituumq; mutationem induxerint, nec resti-
 tuere possint abrogata sine motu publico , ij
 nihil mutant in posterum , donec causa hæc
 in Cõcilio discussa sit atq; definita; vt nec Sa-
 cramãtariorum dogma recipiatur à quoquã,
 nec Missa vsquam abrogetur; vt Anabaptistæ

Landgra-
 uius medi-
 tatur cõcor-
 diam inter
 Luth. &
 Zvvinglia-
 nos.

III.
Sleid. lib. 6.
 Decretum
 de mutati-
 one reli-
 gionis.

De dogma-
 tis Sacra-
 mentario-
 rum.

ANNO
1529.

Protestatio
Principum
contra De-
cretum.

Cogitant
foedus ini-
re cum Hel-
uetijs.

Melanch-
thonis per-
turbatio.
*In ep. ad
Cam p. 124*

in erroribus obstinati capite plectantur; ut Euangelium doceant, Ecclesiarum ministri iuxta probatam ab Ecclesiâ interpretationem, controuersijs ad synodi cognitionem reiectis; ut pacem inter se colant Ordines, nec quisquam alteri molestiam inferat religionis nomine. Decretum hoc displicuit Principibus Lutheranis; cui se nequaquam assentiri publicè, & solenniter sunt protestati: Unde Protestantium societas originem habet in Germaniâ: quorum primi nominis erant Ioannes Elector Saxo, & Hasiæ Landgrauus Philippus, vigintiquatuor annorum iuuenis. Hi verò, cum sese factâ protestatione, à communi cæterorum Ordinum corpore præcidissent, nouam hanc societatem quibus possent præsidijs muniendam censuerunt. Itaque per quosdam cogitari cœptum fuit de foedere cū Heluetijs Zvvinglianis ineundo, qui coniunctionem huiusmodi cum Lutheranis Principibus cupidè satis ambiebant.

Hoc verò negotium Landgrauus pro suo in Sacramentarios affectu cum primis urgebat: Quod cum Melanchthon intelligeret, vehementer fuit perturbatus, venitque in mentem illi pœnitere, quod in Conuentu, cum de Zvvinglianis ageretur, consilium separationis non suggesserit; Nec grauisissimam hanc animi perturbationem dissimulare potuit; quemadmodū epistola testatur ad Camerariū scripta, postquā è Comitijs VVittēbergā reuersus est: Ex qua istius generis quædam

ANNO
1529.

Landgravi⁹
sectarios
Marpurgi
ad Colloq.
euocat.

Cam. in vit.
Mel. pa. 120
Aetefigna-
ni Luthe-
ranorum &
Sacrament.

Peuc. pag.
13. 14. 15.

Landgra-
uij disposi-
tio inter
Collocuto-
res.

& Heluetios exarserat: Scilicet vt deinceps
vtrique Romanam Ecclesiam animis viri-
busque coniunctis fortiùs oppugnarent. Hoc
verò negotium Philippus Hafsia Landgra-
uius, per Sacramentarios interpellatus, præ
cæteris curæ habuit; qui primi nominis quos-
dam vtriusque sectæ Doctores Marpurgum
euocauit, facturum periculum, an cruentum
hoc dissidium componi posset. Venerunt
istuc è Lutheranis Lutherus ipse, Melanch-
thon, Ionas, Osiander, Brentius & Agricola
quidam: E Sacramentarijs verò Zvvinglius,
OEcopolampadius, Hedio, Bucerus. Voluit
autè Landgravius, vt ante congressum publi-
cū, bini & bini vtriusque partis de summâ rei
separatim colloquerentur, futurū ratus, vt ex-
peditor esset postmodū actio publica, si pri⁹
alij priuatim aliorum animos pertentarent.

Cæterum quia Lutherum & Zvvinglium
feroci atque impetuoso ingenio esse nouerat,
verebatur, si eos coniungeret, ne vel in ipso
actionis limine turbarū aliquid aut incom-
modi nasceretur. Mandauit igitur, vt OËco-
lampadius cum Luthero, cū Zvvinglio Me-
lanchthon in colloquiū veniret, quorū vterque
mansuetudinis & placidioris ingenij nomine
cōmendabatur. Nec male cefsit cōsiliū: Siqui-
dè Melanchthon Zvvingliū, Lutherū OËco-
lampadius temperie quadam & mansuetudi-
ne ita cohibuit, vt satis cōmodus esset primus
hic cōgressus; in quo bini & bini separatim,
vti diximus, de controuersis dogmatibus cō-
tulerunt.

tulerūt. Et quidē de plerisq; capitibus vtcūq; conuentum est, de peccato originali, de virtute Baptismatis, de energiâ ministerij ecclesiastici, de confessione priuatâ, alijsq; nonnullis. Vnicum remansit caput de Eucharistia, quod ad publicam actionem reiectum fuit: In qua postquam Lutherus & Zvvinglius in colloquium venerunt, acris exorta fuit contentio. Ea verò cuiusmodi fuerit, in vita Lutheri diximus.

Sub finem actionis Sacramentarij multas SS. Patrum sententias de scripto recitarunt, excerptas in hunc finem, vt eandem esse veterum Patrum, & suâ de Eucharistia sententiam ostenderent. Obtulerunt & Lutherani dicta Patrum eundem in finem congesta, nimirum vt se prorsus idem sentire cum Patribus Ecclesiæ veteris in hac controuersia demonstrarent. Atque ita Conuentus ille solutus fuit, dogmate de Eucharistia non conciliato; quanquam eius gratia potissimum indictus erat. In discessu, cum sibi mutuò valedicerent, Lutherani Sacramentarios pro fratribus agnoscere prorsus recusarunt; tametsi Zvvinglius hoc ipsum instanter, etiam profusis vbertim lacrymis à Luthero peteret. Melanchthon verò paulò post de hoc colloquio litteras dedit ad Electorem Saxonem, eiq; breuiter totam rei gestæ seriem perscripsit.

Cæterum que Lutherani sub finem actionis Sanctorum Patrum dicta recitarunt, ea

ANNO
1529.
Dogma
Eucharisti-
cum ma-
ner cōtro-
uersum.

Dicta SS.
Patrum in
vtramque
partem al-
legantur.

Sacramen-
tariorum
votum de
agnoscēdis
fratribus.
Seln. contr.
Pezel. f. 78.

V.

ANNO
1530.

Ann. 1530.

Melanch-
thon dicta
55. Patrum
contra Sa-
cramenta-
rios typis
mandat.

Lauat. hist.

Sacr. p. 20.

Melanchthon congeſſit: quæ non diu poſt, ubi domum redijt, anno ſequenti 1530. typis diuulgata fuerunt. Præmiſit autem epiſtolam ad Fridericum quendam Miconium, in qua manifeſtum eſſe dicit ex his testimonijs, quod Patres Chriſtum in Eu-chariſtia verè præſentem eſſe crediderint. Eccleſiam verò communiter hoc ſenſiſſe, quod Patres litterarum monumentis prodiderunt: Nec tutum eſſe, à communi ſententiâ veteris Eccleſiæ diſcedere. Ego, inquit, nouum dogma, quod maximam ruinam rerum maximarum ſecum trahit, ſine firmioribus testimonijs non velim profiteri. Graue eſt enim, ſuſtinere conſcientiam tantæ diſcordiæ. Meo quidem iudicio, magna eſt temeritas, dogmata ſerere, non conſultâ Eccleſiæ veteri. Hæc in præfatione: In fine verò, poſteaquam ad quendam Auguſtini locum reſpondit à Gratiano citatum, qui Sacramentarijs in ſpeciem fauere videbatur, Lectorem admonet, nullam ſe rationem inuenire ſatis firmam, cur ſit ab hac Patrum ſententiâ diſcedendum. Fieri poteſt, inquit, vt alia ſententiâ (Zvvingliatorum) blandiatur otioſo animo, quæ eſt magis conſentanea humano iudicio; præſertim ſic inſtructa, & ornata argumentis eruditè cogitatis. Sed quid fiet in tentatione, cum diſputabit conſcientia, quam habuerit cauſam diſſentiendi à recepta ſententiâ in Eccleſiâ? Tunc iſta verba: Hoc eſt

cor-

corpus meum; fulmina erunt. Quid his op-
 ponet mens perterrefacta? Quibus scriptu-
 ris, qua voce Dei muniet se, ac sibi persua-
 debit, necessario fuisse hic interpretandam
 metaphoram? Non satis periti videntur ho-
 rum certaminum illi, qui tam facile ferunt
 noua dogmata; qui sic delectantur ingenio,
 vt magis admirentur vafre cogitatas ratio-
 nes, quam verba scripturæ. Ego scio quam
 leuiter in tentatione excutiantur nobis è ma-
 nibus rationes illæ dissentientes à scriptura,
 quantumuis antea visæ plausibiles. Et accidit
 hoc in ista controuersia magis, quam in alijs;
 quæ vniuersæ Ecclesiæ, ac toti Imperio mi-
 natur horribilem mutationem. Et infra:
 Nullus locus scripturæ proferri potest, qui
 testetur, Christum non esse in cœna, qui
 cogat interpretari verba Cœnæ allegoricè:
 Nec vsus Ecclesiæ veteris cogit ea interpre-
 tari allegoricè. Tantum repugnat verbis ab-
 surditas, quæ impingit in iudicium rationis.
 Hæc non est satis magna causa, vt à verbis
 discedamus. Verba sunt Melanchthonis, quæ
 recensui hæcenus: Ex quibus liquidum
 est, quæ de Eucharistiæ Sacramento sub hoc
 tempus illius fuerit sententia; quam eodem
 anno, cum in Comitijs Augustanis Protestan-
 tium Confessionem scriberet, inter eius articu-
 los retulit, ijs verbis explicatâ, vt in Eucha-
 ristia sub speciebus panis & vini verum Chri-
 sti corpus, verumq; sanguinem adesse atq; ex-
 hiberi dicat, & damnet secus docetes, Sacra-
 menta-

ANNO

1530.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Melanchr.
 sententia de
 Eucharis-
 tia.

ANNO
1530.

44 VITA ET RES GESTAE

mentarios scilicet, Svvencfeldianos & Anabaptistas. Quanquam sequentibus annis, etiam viuente adhuc Luthero, posteaquam cum Caluino cœpit habere cōsortium aliam mentem induit, & in hoc capite Sacramentariorum partibus accessit: qua de re infra suo loco dicemus.

CAPVT VI.

- I. *Confessio Lutherana Augustæ, Cæsari oblata, & per Catholicos consutata.*
- II. *Collatio inter Catholicos & Protestantés ibid. sed irrita.*
- III. *Melanchthonis maximus mæror & tristitia, eiusque origo.*
- IV. *Sententia Melanchthonis de iurisdictione Episcopis restituenda, &c. cum aliquot ep. ad diuersos.*
- V. *Lutheranorum querela contra Melanchth. cum literis spurcissimis Lutheri ad Spalatin.*

I.
Comitia
Augustæ.
*Vide auth.
cit. ad hunc
ann. in vita
Luth. locis
citat.
Melanch-
thon Augu-
stam comi-
tatur.*

FVIT, hoc anno 1530. Conuentus principum & Ordinum lōgè celeberrimus Augustæ Vindelicorum ad componendum in Germania religionis dissidium indictus, ad quē Ioannes Elector Saxonæ Melanchthonem secum adduxit, & præter hunc primi nominis aliquot Lutheranæ sectæ concionatores. Lutherum verò, ne Cæsarem grauius offenderet, in itinere Coburgi manere iussit, qui hæsit isthic in arce principis toto Comitiorum